

Het begin van de kerk – een preek over Lukas 6,12-26

Gehouden in De Binnenwaai, Amsterdam

bij de verbintenis tot scriba van de Protestantse kerk Amsterdam – 16 februari 2025

Lieve Amsterdamse zusters en broeders,

We lazen over het begin van de kerk. Jezus die de twaalf apostelen uitkiest uit zijn leerlingen, de twaalf die de stamvaders zullen zijn van het nieuwe volk van God, uitgezonden de wereld in met het goede nieuws van Jezus en Gods koninkrijk.

En dat begon op een berg, waar Jezus zich terugtrok, een nacht lang biddend en Gods weg zoekend om 's morgens met twaalf namen op de proppen te komen. Dat is het eerste beeld dat we van de kerk krijgen: Christus die in eenzaamheid en stilte bidt. Dit is voor mij het meest troostvolle en hoopvolle van dit bijbelgedeelte: dat Jezus bidt voor ons, zijn kerk, bestaande uit kwetsbare en zondige mensen en dat Hij mensen kiest, ook vandaag nog – apostelen, en wellicht ook scriba's – al koos Hij deze keer via een stemming in de AK.

En dan dalen ze af met z'n dertien en beneden is het druk: een grote groep leerlingen en een nog grotere menigte uit heel het land en daarbuiten. De schare die Hem wil horen, die Hem wil aanraken, omdat ze genezing van hun kwalen zoeken en bevrijding uit de greep van duistere krachten en bindingen.

Dat is het tweede beeld van de kerk. Jezus buiten op straat tussen de mensen met hun verlangens en hun nood. Er is in de loop van de tijd veel bijgekomen – gebouwen, structuren, financiën, ambten, functionarissen, beleidsplannen, teksten, muziek, denominaties, bureau's enz., enz., enz. Dat is onontkoombaar natuurlijk, maar ook een gevaarlijk waagstuk van God om de zaak van Jezus en zijn rijk zo menselijk en aards vorm te geven. Daarom is het goed om het begin voor ogen te houden.

Dus de biddende Jezus op de berg. Het gaat om God – in de woorden van de Engelse mystica Evelyn Underhill: 'het enige interessante ding aan religie.' Zonder God, Christus hebben we alleen elkaar. En hoe goed en leuk dat soms ook is (en hoe irritant, pijnlijk of saai ook), dan missen het geheim. En we leven in een cultuur waar God grotendeels uit ons denken, ons voelen en onze verbeelding is verdwenen en ook in de kerk werken en leven we vaak alsof God niet leeft en werkt. We denken dat het grote probleem in minder mensen en minder geld en verouderde vormen zit, terwijl de echte crisis is dat we niet zo goed snappen, waarom Jezus een nacht lang op die berg ging zitten bidden (en waarom wij dat misschien ook zouden moeten doen), terwijl Hij ook een commissie had kunnen vormen of een HR-consultant had kunnen inschakelen.

En dan Jezus tussen de mensen, tussen ons: wij met onze levens, onze angsten, onze ziekten, onze demonen, onze schulden, onze verlangens en onze dromen. En dan Hem gewoon aanraken, omdat zijn woorden en zijn kracht leven en genezing brengen. Daarvoor heb je geen scriba nodig. De kerk is in essentie simpel: zet Jezus en mensen bij elkaar en er is een kerk. Hoewel ik niet geloof in een ideale kerk, kan ik wel verlangen naar dit simpele, zoals de Amerikaanse schrijver en predikant Frederick Buechner het ooit verwoordde: 'Misschien is het beste dat de kerk zou kunnen overkomen wel dat een grote vloedgolf van de geschiedenis alles zou weg wassen — de kerkgebouwen omver tuimelend, alle kerkelijke bezittingen verloren, de kerk- en parochiebladen in de lucht geblazen als dode bladeren, de verschillen tussen de voorgangers en gemeenschappen ook allemaal verloren. We zouden alleen elkaar en Christus overhouden. En dat zou alles zijn, wat er in het begin ook was.'

En dat simpele komt ook in een derde aspect terug. Jezus richt zijn blik op zijn leerlingen. Rond Hem zijn er mensen en die zullen altijd blijven komen, maar een deel van die mensen zijn zijn leerlingen, inclusief die twaalf. Leerlingen, dat zijn mensen die dichterbij zijn gekomen en die Hem als hun leermeester zien, hun rabbi, hun goeroe voor mijn part. Een leerling, discipel is iemand die bij Jezus in de leer gaat, stage loopt, en zo een levensweg oefent en leert, samen met anderen.

Ik denk dat Jezus in Amsterdam, in onze PKA, leerlingen nodig heeft. Mensen die zich geroepen weten om bij Hem in de leer te gaan en zelf als Jezus te leven in onze stad, tussen de mensen. Jongeren en ouderen, praktisch en theoretisch opgeleiden, progressief en conservatief of er tussenin, in gewone wijkgemeenten en op nieuwe kerkplekken. We zijn gewend geraakt om te denken in termen van leden van de club die kerk heet, of van bezoekers, vrijwilligers en betrokkenen bij onze gemeenschap of activiteiten. Of we hebben het over gelovigen en christenen (mensen die bij onze godsdienst en de kerk horen), maar Jezus riep in het begin leerlingen – mensen die met Hem optrokken en van Hem leerden, die daardoor veranderden en die Hij uiteindelijk weer kon uitzenden om net als Hij onder mensen het goede nieuws met kracht te brengen. Dus laten we Jezus' blik volgen en kijken naar de leerlingen: waar zijn ze in onze kerk, waar worden wij geroepen om Jezus' weg te volgen, wat hebben we nodig om leerling te zijn, wat vraagt het überhaupt van ons?

En dan komen we bij de toespraak die Jezus houdt voor zijn leerlingen. De toespraak in de vlakte in Lukas' evangelie is het kortere broertje van de bekende bergrede van Jezus in het Mattheüs-evangelie. Jezus begint met een felicitatie: 'Gelukkig jullie die arm zijn, want van jullie is het koninkrijk van God / Gelukkig jullie die honger hebben, want je zult verzadigd worden / Gelukkig wie nu huilt, want je zult lachen / Gelukkig zijn jullie

wanneer de mensen jullie omwille van de Mensenzoon haten ...' En Lukas heeft er ook nog vier precies tegenovergestelde wee-uitroepen bijgezet: 'Wee jullie rijken, wee jullie die verzadigd zijn, wee jullie die nu lachen, wee als alle mensen lovend over je spraken.' Net als Mozes zet Jezus het op scherp: leven en dood, zegen en vloek, zalig en wee. Dit is de weg, dit zijn de vereisten voor zijn leerlingen.

In het gebruik van zulke radicale woorden vandaag, schuilt een gevaar, dat de Deense denker Søren Kierkegaard satirisch aan de kaak stelde: 'In de prachtige slotkerk verschijnt statig de hofpredikant, de uitverkorene van het beschaafde publiek, predikend over het woord van de apostel: "God heeft het geringe en verachte uitverkoren." En er is niemand die lacht.'

Maar om hier vandaag nu de profeet uit te gaan hangen, dat zie ik ook niet zitten, beste Søren. Misschien moeten we dan gewoon maar goed naar zowel het 'Gelukkig!' als het 'Wee!' luisteren.

We zijn een mainstream-kerk in een welvarend land, met veel mensen uit de middenklasse en hoger, geprivilegieerd en aan de goede kant van de armoedegrens die door onze stad loopt. Wij zijn rijk – persoonlijk en als kerk, verzadigd en druk met veel te veel en we lachen graag – iemand moet op de eerste klasse van de Titanic de moed erin houden. En we houden van een goede naam en genieten van positieve aandacht in de media en van mensen die ertoe doen in de hoofdstad.

Maar we voelen ons ook arm – aan geloof, aan verbeelding, aan Geest, aan kracht, aan hoop ook wel – want 'wee ons, we zitten wel op de Titanic en zijn er wel genoeg reddingsboten?' En we hebben honger: naar echtheid, naar simpel kerk zijn, naar de aanraking met leven, naar God. En het huilen staat ons soms nader dan het lachen: als we mensen zien, het lijden, het onrecht, de demonen en verslavingen van onze stad en cultuur, de ondraaglijke leegte van het massatoerisme, de donkere egoïstische machten en leiders in de wereld, als we denken aan wat er van de kerk die we hebben geërfd van onze voorouders is geworden, als we de chaotische versplintering van het lichaam van Christus zien. En op die momenten voelen we ook dat we vreemd zijn en een gekruisigde Heer volgen, wiens kruis ook in onze tijd zo weer kan worden opgericht.

Ik denk dat Jezus zijn leerlingen, ons als kerk, met deze twee tegenovergestelde rijtjes richting geeft en uitdaagt. Om de kant te kiezen van onze armoede, onze honger, onze tranen en onze dwaasheid. En om weg te gaan en weg te blijven bij de rijkdom, de verzadiging, de holle lach van de zelfgenoegzaamheid en de leegte en een comfortabel en salonfähig bestaan – een geloof zonder kruis en dus zonder belofte.

Want dat is de genade en de harde humor van deze woorden. De belofte van Jezus is dat we zo zullen delen in de vreugde van Gods rijk, in de grote, gulle lach van de genade, in de vervulling van ons diepste verlangen, in het geheim van God. En dat is het geheim van de kerk.